

DIASPORY A TRANSNACIONALISMUS

1. Kritická reflexe bádání na poli diaspor
 2. Aplikace na příklad migrace Čechů z Banátu (Rumunsko)
 3. Upozorníme na situační charakter diasporického vědomí – respektování emické perspektivy (pozice samotných aktérů zapojených do procesu migrace)
-

-
- Motto:
 - „Národy nejsou dílem náhody“.

Diaspora - definice

- Původně negativní konotace/stav – až katastrofa – násilné odtržení původního osídlení a její rozptýlení v prostorově vzdálených lokalitách
- Např. židovský národ...
- W. Safran 1991 – první reflexe definice – obrátil se na základní pojmy diasporického diskurzu – „domovina“, etno/náboženská komunita

Diaspory jsou...

- „vystěhované minoritní komunity“ které:
- 1/ jsou rozptýleny z původního „centra“ do minimálně dvou „periferních“ míst
- 2/ udržují „paměť, obraz a mýty o jejich původní domovině“
- 3/ věří, že nejsou (a snad ani nemohou být) plně akceptováni hostitelskou společností
- 4/ vidí zemi předků jako místo případného návratu (až bude správný čas)

-
- 5/ zavázali se k udržení nebo obnově této domoviny a
 - 6/ jejich skupinové vědomí a solidarita jsou „výrazně definované“ tímto pokračujícím vztahem s „domovinou“ (Safran 1991:83-84)
-

Steven Vertovec 1999

- Diaspora – je jakákoliv populace považovaná za „deteritorializovanou“ nebo „transnacionální“
- Čili – má původ v jiné zemi, než v které je v současnosti usídlená
- Souč. migrační teorie – pracovní, obchodní, profesní, náboženské, kulturní, etno-nacionální, uprchlické diaspory

-
- Vazby jsou pořád silné
 - Proměna kolektivní a individuální identifikace společnosti
 - Směrem od geograficky-politického přináležení k rovině imaginativní-pomyslné, myšlené.
 - Vytváří se tzv. transnacionální pole

Z toho vyplývá...

- Diaspory nejsou společenství migrantů „bez zpáteční jízdenky“
- Typy:
- Diaspora jako sociální forma – sociologická perspektiva, udržování a rozvoj TN sítí, kol. identity
- Diaspora jako vědomí – soc. kategorie se stávají předmětem vyjednávání

-
- Diaspora jako způsob kulturní produkce- soc. antropologie – jak se sociální a kulturní formace přenáší z prostředí domovské země do nového prostředí
-

-
- Krajané v Banátu – zde diasporické vědomí – „jsme Češi z Banátu“ – identifikace, objektivní rysy (jazyk, kultura, strava, náb. Konfese atd.)
 - ALE
 - CO RE-EMIGRANTI?
 - Netvoří politické, zájmové skupiny
 - - politické zájmy nejsou artikulovány (opak – Slováci z Bulharska)

-
- Problém Reemigrace
 - Esencialismus/primordialismus
 - Druhotná migrace
 - Robin Cohen - „Diaspora diaspory“ – část již vytržené, přesídlené, odloučené populace z její „původní domoviny“, jež „reemigruje“ zpět do své původní domoviny.
 - -tzv. druhotní migranti/re-migranti

-
- Reemigrace (zpět do ČR)– termín není úplně vhodný
 - Nacionalistický diskurs
 - Nevystihuje vnímání samotnými migranty (emic) – migrují ve světě „hybridních kulturních identit“
 - Postmoderní svět/tekuté identity

-
- K jakému celku se vracejí?
 - Odlišné světy –
 - 1/jejich představy – mýty o domovině, idealizace – „matička Praha“, vlast....
 - 2/realita
 - Kolize tohoto obrazu – hledání jistot – na koho se mám obrátit?
 - Příbuzní, referenční skupina – další krajaní
 - (tohle ještě není transnacionální moment)

Ten přijde až nyní...

- Navázání/udržení kontaktů s „původní populací“ v Rumunsku
- 1/přeshraniční obchod
- 2/poskytování služeb v agroturistice
- 3/dopravní služby poskytované členy krajských komunit
- - sociální sítě se začínají transnacionalizovat

-
- To vede k tomu, že po tzv. reemigraci dochází k druhotné formaci kvalitativně odlišné formy diaspory od své původní.
 - Původní diasporická identita byla navázána na český původ, mnohem později na český národní stát
 - Současná diasporická identita reemigrantů-reakcí na negativistický postoj „majority“

-
- Jsou nepochopeni – až v intencích xenofobie
 - Uplatnění nacionálního diskurzu „ti Rumuni“
 - Čecho-Rumuni
 - Co je zdrojem?
 - Kontaminovaný jazyk
 - Nelze mluvit o přímé diskriminaci, ale o vlivu na efektivní integraci
 -

Roger Brubaker říká:

- Diaspora nemusí být nutně homogenní uzavřenou skupinou, držící pohromadě aktivní solidaritou – nemusí existovat/nevyžaduje těsné vazby mezi členy komunity
- stačí diasporická vzájemnost – pocit, že tuhle zkušenost můžeme sdílet

Touha po idealizovaném domově

- Motivace odchodu – domov je „matrix pro známé a intimní sociální vztahy“
- Touha po domově – součástí konstrukce kolektivní identity
- Adaptace – v případě banátských Čechů lze říci dobrá – často do zemědělských oblastí
- Hlásí se k česko-rumunskému původu – nelze říci, že by z jejich pohledu byli integrováni uspokojivě

-
- Např. – jména stále porumunštěná Josef – Iosif', Václav – Vencel
 - Nechtějí se zbavit své původní identity – silně provázána s římsko-katolickou vírou
 - Zdrojem diasporického vědomé – snaha uchovat „dědictví předků“ – víru -. Nechtějí být rozpuštěni v sekularizované české spol. – vnímají ji kriticky

-
- Z 6 rumunských vesnic – tvoří residenční diasporní skupinu – ne jednu homogenní
 - Imaginace banátské domoviny je zdrojem identifikace deterritorializované krajanské diaspor

-
- Základním kamenem – jejich předci se již v minulosti záhy po vzniku ČSR rychle identifikovali s českým národním státem – výdobytek modernity, import nár.agitace
 - KRUH UZAVŘEN:
 - Čeští krajané v ČR v kolektivní imaginaci chápou svůj bývalý domov (Banát) v rovině idealizace, nostalgie, odloučené domoviny
 - Situační potřeba

A jsme u konstrukce národní identity

1. Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu
 2. Koncept etnicity
 3. Reflexivita při výzkumu současnosti – příklad studia mediálního obrazu problematiky (hyperrealita, autenticita Banátu)
-

Základní teze modernistického pojetí nacionalismu

- Dvě základní konceptuální linie:
 - 1. primordialismus
 - 2. modernismus
- (1.) vychází z přesvědčení, že příslušnost k národu je „přirozenou“ součástí lidských bytostí, že národy mají velmi starobylý původ.
- primordialismus chápeme pouze jako *přístup*, nikoli jako *teorii*, neboť se svým předmětem, s „národy“, zachází jako s neproblematickou daností a nikoli jako s ideovým principem, který je teprve potřeba podrobit kritickému zkoumání.
- Vycházíme ze stejnojmenného textu T. Hirta (viz Antropoweb)

modernismus

- (2.)modernismus je konceptuální opozicí
- „národy“, jsou produktem specifických společenských a historických podmínek, které nastaly až v souvislosti s příchodem *modernity*. Předmětem studia z pozic modernistických teorií nejsou „národy“ *an sich*, ale v první řadě *nacionalismus*.

-
- obsahuje řadu různých konceptualizací, zejména konstruktivismus a instrumentalismus. Ve vztahu ke studiu nacionalismu se konstruktivismus uplatňuje coby teorie, která nacionalismus traktuje jako *formu ideologického vědomí*.
 - Národ jako jazyková kategorie
-

Ideové kořeny nacionalismu

- 19. stol. – osvícenství a romantismus
- Napětí (mezi těmito světonázorovými proudy) zakládá podmínky pro objevení se nacionalismu v jeho charakteristické podobě
- Gellner: Osvícenský empirismus se zakládá na postulátu, že svět je do nejmenších prvků atomizován, čili, že „jakákoli pravda, kterou lze tvrdit o velkých celcích, závisí na pravdě týkající se složek, které tyto celky vytvářejí.“

-
- Romantická gnoseologie:
 - „žádný člověk – a nejméně tehdy, když se snaží chápat svět – není ostrov sám o sobě. Poznávání je zásadně týmová hra. Každý, kdo pozoruje, zkoumá nebo interpretuje svět, nutně rozvíjí pojmy přenášené celou kulturně-jazykovou komunitou.“
 - celek je v pojetí romantiků víc než jen souhrn jeho částí a v tomto smyslu je jejich pojetí světa *holistické*.
 -
-

-
- Gellner: „nacionalismus se zrodil z potreb *Gesellschaft*, ale mluví řečí *Gemeinschaft*.“
 - Nacionalismus je produktem modernity
 - 18.-19. stol – přechod od spol. agrární k průmyslové – průvodní jev – migrace do měst
 - Opouští venkov – dosavadní lokální kulturní kontexty

„vysoká“ kontra „nízká“ kultura

- **Vysoká** - sdílené na úrovni aristokracie, duchovenstva, státní správy, armády a obchodu.
- Základ v psaném (liturgickém, úředním) jazyce
- 1. potřeba ***sdíleného komunikačního kódu***, který by umožnil vzájemnou domluvu lidí pocházejících z různých místních kulturních kontextů, srozumitelné předávání „instrukcí“ nezbytných k orientaci v průmyslovém prostředí a tok informací mezi městy a venkovem.
- 2. potřeba nového ***společného životního rámce***, který by poskytoval pocit bezpečí a sounáležitosti lidem, kteří se ocitli v situaci velmi prudkých společenských pohybů, v nichž doposud běžné návody pro život opřené o do té doby neproblematické principy společenského uspořádání začaly selhávat, a to na úrovni lokální, státní, profesní i náboženské.

...odpovědí je koncept „národa“

- Nacionalismus nabízí (nově vytvořenou) *romantickou* představu národních pospolitostí s prastarými „kořeny“, v nichž jsou lidé „přirozeně“ sdruženi na základě jednotného pokrevního či historického „původu“.
- Tato představa zakládá novou úroveň nadlokální vzájemné solidarity odehrávající se mezi lidmi se stejným „původem“.
- Objevuje se tak nový a za daných okolností vysoce funkční typ sociální organizace a zároveň nový typ kolektivní identity, jimiž je nahrazováno již nevyhovující společenské uspořádání spočívající v lokálních či příbuzenských poutech, stavovských privilegiích, zemědělských praktikách či křesťanské víře.

- Důsledkem přijetí - **uskutečňování jednotlivých nacionálních projektů**
- V rámci každého z nich je *vytvářena* jednotná nadlokální *národní kultura* traktovaná coby „odedávna společná“ všem „členům“ vznikajícího „národa“, je kodifikován a standardizován *národní jazyk* a je vznesen požadavek na vytvoření *národního státu*, který by politicky ohraničil nově vzniklou národní kolektivitu.
- Vzniká tak nová komplexní *ideologie, která zakládá:*
 - 1/ *novou intenci „my“*
 - 2/ *politický projekt, který usiluje o kulturní, psychologické i ekonomické „sebeurčení“ této „skupiny“ (národa) v rámci svých vlastních hranic.*

Národní elita

- Klíčová role
- Elity produkují **produkují sjednocující *mýty a symboly***
- **výuka v rámci *povinné školní docházky* a šíření v *národních jazycích* tištěných písemností – novin a knih**
- Podobný proces se odehrává i na úrovni jazyka - stává se identifikačním symbolem

- Nacionalismus představuje především mechanismus *kulturní změny*, při níž v rámci konkrétních nacionálních projektů dochází k asimilaci *nízkých kultur* uměle vytvořenou homogenní *národní kulturou*. Součástí této kulturní změny je nivelizace lokálních kulturních rozdílů.
- **B. Anderson** vymezuje národ jako „pomyslné politické společenství ... existující v představách jako společenství ze samé podstaty.“

závěry

- Národ je sémanticko-metaforickou kategorií, která sehrává roli klasifikačního schématu, skrze něž jsou „národy“ konstituovány jako jednoznačně uzavřené jednotky s pevně definovaným „členstvím“.

Koncept ethnicity

- „etnikum“ – nazíráno analogicky jako národ
- Ryze moderním fenoménem
- „ethnos“ – klasické Řecko, ti „Druzí, Jiní“
- Křesťané jimi označovali *pohany*
- V USA před druhou světovou válkou slovo *ethnics* jako politicky korektní označení přistěhovalců z Evropy.
- Od 60. let se stal jedním z nejproblematickejších výrazů na půdě antropologie - kategorie „etnikum“ začala být postupně stále častěji vytěžována jako *nástroj* utváření nových *politických* „identit“ v kontextu *moderních* (nebo *postkoloniálních*) státních útvarů.

Ethnic Groups and Boundaries

- Průlomová práce F. Bartha (1969): *Ethnic Groups and Boundaries*, v níž relativizoval koncept „etnika“ a obrátil pozornost k interakčním aspektům vytváření symbolických hranic mezi „etnickými skupinami“
- Do popředí se tak dostává motiv *hranice*, resp. otázka, jak je symbolické, politické či prostorové *rozhraní* mezi různými etnickými *kategoriemi* stanoveno a udržováno v kontextu konkrétních podmínek a skrze jaké procesy se z těchto kategorií *teprve stávají* „etnické skupiny“.

-
- (etnická) *hranice* je pojímána jako *sociální produkt*, jehož důležitost kolísá v závislosti na kontextuálních podmínkách a dokonce se v průběhu času může zcela změnit, posunout či rozplynout.
 - *etnicky indiferentní skupiny* - charakteristické absencí „výsadního postavení etnicity jako centrálního organizačního principu skupiny.“

Šíření ideologie etnicity

- směrem k *etnicky indiferentním populacím*
- Akt, jímž jsou různé společenské jevy a situace automaticky interpretovány skrze prizma kategorie „etnicity“ při vyloučení či potlačení alternativních výkladových perspektiv, je různými autory označován jako *etnizace*
- Etnizace je v tomto smyslu doslovnou ukázkou etnocentrismu, projekcí jazykové kategorie významově derivované ze „Západního“ konceptu „národa“ na „ne-Západní“ populace.

Politický aspekt šíření etnických ideologií

- Analogie s 19. stoletím - prostřednictvím tzv. „etnických elit“
- Realizace „etnických projektů“
- ETNOPOLITIKA - proces probíhající od 60. let 20. století
- Výsledek - etnorevitalizace

etnopolitika

- příslušnými „elitami“ moderovaný proces utváření etnických skupin coby politických jednotek
- analogie *nacionalismu* v interpretaci E. Gellnera - „nacionalismus je původně politický princip, který tvrdí, že politická a národní jednotka musí být shodné“

Zpátečka k Barthovi aneb principy utváření jednotlivých „etnických skupin“

- „etnické skupiny“ se utváří výhradně v symbolické interakci jednotlivých etnopolitických projektů
- Symbolická *hranice*, která stojí mezi „my“ a „oni“, je konstituována na základě tzv. *boundary markers (rozlišovací znaky)*

